

The Making of Biblical Womanhood

Crearea pretinsului „rol biblic al femeii”

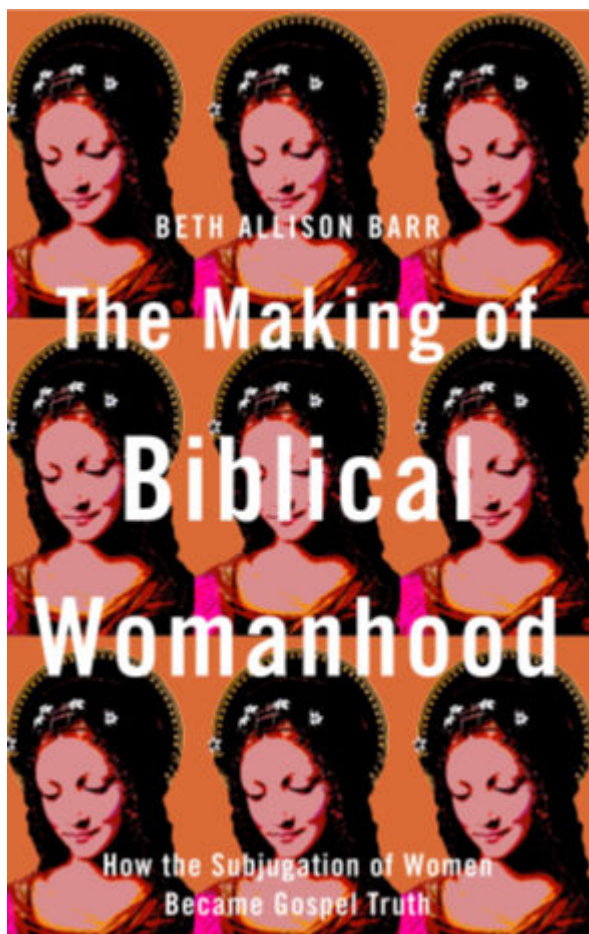
How the Subjugation of Women Became Gospel Truth

Cum a devenit subjugarea femeii un adevăr al Evangheliei

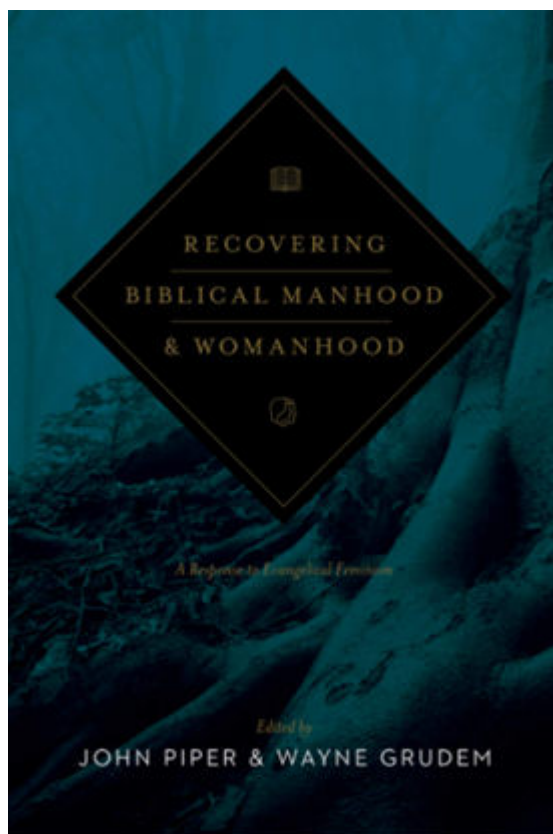
Autoare: Beth Allison Barr, profesoară de istorie (specializarea Evul Mediu) la Baylor University

Beth Allison Barr · traducere în limba germană: Hans-Jörg Ronsdorf · aprilie 2021 · revăzută în octombrie 2026

Această carte este una dintre reacțiile la cartea apărută în SUA în 1991: *Recovering Biblical Manhood & Womanhood*. Aceasta susține o înțelegere explicit ierarhică a rolurilor bărbatului și femeii în căsnicie, în biserică și în societate. Din 2008 se găsește și în limba germană (vezi mai jos). Autorii, respectiv editorii, sunt Wayne Grudem (cunoscut prin „Dogmatica biblică”, care se găsește și în limba germană) și cunoscutul teolog John Piper.



Este o reacție la această carte:



În limba germană:



<https://www.3lverlag.de/schnellbestellung/289-die-rolle-von-mann-und-frau-in-der-bibel.html>

Cuprins

Mulțumiri

Introducere

1. Începuturile patriarhatului
2. Și dacă „rolul biblic al femeii” nu vine deloc de la Pavel?
3. Memoria noastră selectivă despre Evul Mediu
4. Prețul Reformei pentru femeile evanghelice
5. Ștergerea femeilor din Biblia engleză
6. Sfințirea supunerii
7. Ridicarea „rolului biblic al femeii” la rang de adevăr al Evangheliei
8. Nu e oare timpul să eliberăm femeile?

Fragment din capitolul 2, traducere (fără note)

Și dacă „rolul biblic al femeii” nu vine de la Pavel?

„ÎL URĂSC PE PAVEL!”

Nu vă pot spune de câte ori am auzit asta de la studenții mei – de cele mai multe ori tinere femei marcate, ba chiar pline de cicatrice din pricina felului în care Pavel a fost folosit împotriva lor, când li s-a spus să tacă (1 Corinteni 14), să se supună soților lor (Efeseni 5), să nu învețe pe alții și să nu exercite autoritate asupra bărbaților (1 Timotei 2) și să lucreze acasă (Tit 2). Au fost învățate că Dumnezeu a rânduit ca femeile să urmeze conducerea bărbaților (1 Corinteni 11) și să se concentreze asupra familiei și a casei (Coloseni 3; 1 Petru 3) și că alte ocupații decât familia ar trebui să fie pentru femei pe planul al doilea – și atunci, de cele mai multe ori, din nevoie sau după ce copiii au plecat de acasă.

Acum câțiva ani, o studentă a venit în biroul meu, chipurile ca să discutăm lucrarea ei, dar a devenit repede limpede că ce voia de fapt să discute era chemarea ei. M-a întrebat: V-a chemat Dumnezeu să fiți și profesoară, și mamă, și soție de pastor? A fost greu? Ați avut muștrări de conștiință pentru că ați lucrat în afara casei? V-a sprijinit soțul dumneavoastră? Ce credeau oamenii din biserica dumneavoastră? Mi-a povestit despre frustrarea ei de creștină cu ambiții profesionale, venită dintr-un mediu conservator, care încerca să pună de acord așteptările bisericii și ale familiei cu țelurile ei profesionale. O discuție pe care o avusese de curând cu tatăl ei o supăraseră. Pentru că își făcea griji din pricina specializării ei principale, îi ceruse sfatul. El a încercat să-i liniștească temerile, spunându-i că specializarea ei nu este așa de importantă, pentru că oricum se va căsători și nu va lucra. Șocată, ea i-a răspuns: „Tată, chiar mă trimiți patru ani la facultate ca să nu-mi folosesc niciodată diploma?”

Atitudinea tatălui față de femeile care lucrează în afara casei nu este neobișnuită. Cum am văzut, un studiu Barna din 2017 a constatat că americanii, în general, se simt tot mai bine cu femei în roluri de conducere și înțeleg mai bine obstacolele considerabile cu care se confruntă femeile la locul de muncă – dar creștinii evanghelici rămân în urmă. Poate că prăpastia cea mai uimitoare din atitudinea evanghelică privește femeile în anumite roluri de conducere. În 2016 am comentat că atitudinea lui

Wayne Grudem față de femei – că ele n-ar trebui să exercite niciodată autoritate asupra bărbaților – făcea imposibil pentru el să sprijine o candidată la funcția de președinte. Studiul Barna sugerează că aveam dreptate. Liderii evanghelici albi ca Grudem, care s-au situat în spatele candidaturii lui Donald Trump la președinție, fac parte din grupul care se simte cel mai puțin bine cu o femeie președinte. Cel puțin pentru unii alegători evanghelici și republicani (27–35 la sută), problema cu Hillary Clinton nu era doar că este democrată, ci și că este femeie (27 la sută dintre alegătorii evanghelici și 35 la sută dintre alegătorii republicani au declarat că nu se simt bine cu o femeie președinte). Trei ani mai târziu n-am fost surprinsă că și candidatura Elizabethi Warren la președinție a căzut sub aceeași ghilotină legată de sex.

Ideile au efecte. Aceste convingeri evanghelice – motivul pentru care ele argumentează în favoarea caracterului de neclintit al supunerii femeii – își au rădăcina în felul în care îl interpretează pe Pavel. Council on Biblical Manhood and Womanhood poate să înceapă cu Geneza 2 prezentarea sa generală a complementarismului¹, dar lectura pe care o face acestei relatări a creației vine din 1 Corinteni 11 și 1 Timotei 2. Cuvintele lui Pavel determină fiecare aspect al învățăturilor complementare. Evanghelicii citesc textele pauline ca și cum ar stabili deosebiri de rol permanente și rânduite de Dumnezeu între sexe. Bărbații exercită autoritate pe care femeile nu o au.

Bărbații conduc, femeile urmează. Pavel ne spune asta.

E de mirare că studenții mei îl urăsc pe Pavel?

Dar dacă l-am citit greșit pe Pavel? În primii ani ai lucrării noastre cu tinerii, soțul meu și cu mine am dus un grup de tineri la o conferință de evanghelizare de un weekend. Unul dintre vorbitori și-a dezvăluit arma secretă de evanghelizare – întrebarea: „Și dacă te înșeli?” Nu-mi mai amintesc multe de la acea conferință, dar întrebarea aceasta mi-a rămas în minte. Am găsit-o folositoare în munca mea de istoric – și dacă mă înșel în concluziile mele? Sunt gata să reexaminez dovezile? Am găsit-o folositoare ca profesoară, mai ales când un student îmi prezintă o altă idee. Întrebarea „Și dacă mă înșel?” mă ajută să-i ascult mai bine pe alții. Mă ține smerită. Mă face un cercetător mai bun.

Iată, așadar, întrebarea mea pentru evanghelicii complementari: Și dacă vă înșelați? Dacă evanghelicii L-au înțeles pe Pavel prin lentila culturii moderne, și nu așa cum voia Pavel să fie înțeles? Mișcarea evanghelică se teme că recunoașterea conducerii exercitate de femei ar însemna o plecare în fața presiunii culturale. Dar dacă biserica se pleacă în fața presiunii culturale tocmai respingând conducerea exercitată de femei? Dacă interpretarea noastră a lui Pavel – și, ca urmare, excluderea femeilor de la sarcinile de conducere – nu este o lectură „simplă și firească”, ci rezultatul faptului că ne adaptăm atitudinilor și tiparelor de gândire din jurul nostru? Creștinii din trecut s-ar putea să-l fi folosit pe Pavel ca să excludă femeile de la conducere, dar aceasta nu înseamnă că supunerea femeilor este biblică. Înseamnă doar că creștinii de astăzi repetă aceeași greșală ca creștinii din trecut – orientând felul în care ne purtăm cu femeile după lumea din jurul nostru, în loc să-l orientăm după lumea pe care Isus ne-o arată ca posibilă.

Așadar, când studenții mei spun că îl „urăsc pe Pavel”, le răspund: nu pe Pavel îl urăsc; urăsc mai degrabă felul în care epistolele lui Pavel au devenit temelia unei înțelegeri a rolurilor biblice ale sexelor care le asuprește pe femei. Beverly Roberts Gaventa, o cercetătoare de frunte în studiul lui Pavel, deplânge faptul că evanghelicii au petrecut atât de mult timp „scotocind rândurile epistolelor pauline după afirmații teologice și directive etice care trebuie urmate cu strictețe”, încât am pierdut din vedere ținta mai mare a lui Pavel. Am redus chemarea lui la unitate la paza unor granițe de dragul

uniformității; am schimbat „caracterul radical” al trupului lui Hristos pe o ierarhie rigidă a sexului și a puterii. În loc „să gândim împreună cu Pavel”, cum îndeamnă Gaventa, evanghelicii l-au transformat pe Pavel într-o armă pentru propriile noastre războaie culturale. Cercetătorul Noului Testament Boykin Sanders declară că este timpul să-l înțelegem corect pe Pavel atunci când este vorba de femei. Cu litere îngroșate, sub titlul „Nici parte bărbătească, nici parte femeiască”, el argumentează: „Lecția pentru biserica de culoare este aici că discriminarea pe criterii de sex în lucrarea bisericii este inacceptabilă.” Pavel ne arată că discriminarea pe criterii de sex este „o întoarcere la căile lumii”, iar noi suntem chemați în „lumea nouă a Evangheliei lui Hristos cel răstignit”.

Adevărul – realitatea evanghelică – este că ne-am concentrat atât de mult să-l potrivim pe Pavel după noi, încât am uitat să ne potrivim noi după ceea ce ne cheamă Pavel: să fim una în Hristos. În loc să alegem ce este mai bun și să îmbrățișăm „lumea nouă a Evangheliei lui Hristos cel răstignit”, am ales să facem mai departe ce au făcut oamenii dintotdeauna: să ne zidim propriul turn al ierarhiei și al puterii.

Pentru că îl putem citi pe Pavel altfel

Un preot din Evul Mediu a scris predica mea preferată despre căsătorie. Nu mulți oameni îi cunosc numele, deși Dorothy L. Sayers mi-a furat inima citându-l în romanul ei polițist clasic „The Nine Tailors” (în germană „Die neun Schneider”; încă unul dintre preferatele mele). Se numea John Mirk și a trăit în vestul Angliei la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. Culegerea lui de predici, Festial, a devenit populară în Anglia – atât de populară, încât prima ediție a predicilor protestante oficiale din 1547 a fost scrisă în parte ca să contracareze această influență. Există dovezi că predicile din Festial au fost tipărite până în ajunul Reformei și că Festial, în ciuda doctrinei sale catolice, a continuat să fie predicat pe toată durata domniei reginei Elisabeta I.

Ascultați cum este descrisă în această predică din Festial relația conjugală dintre bărbat și femeie: „Astfel, un bărbat să-și ia, după porunca lui Dumnezeu, o femeie de aceeași vârstă, de aceeași stare și de aceeași naștere.” Textul continuă: „De aceea bărbatul să-și lase tatăl și mama și să meargă la ea ca la o parte din el însuși, iar ea să-l iubească pe el și el pe ea, cu adevărat unul pe altul, și cei doi să fie un singur trup.” Predica nu subliniază ierarhia, ci felul în care bărbatul și femeia trebuie să se iubească „cu adevărat unul pe altul” și să devină „un singur trup”. Când preotul binecuvântează inelul femeii, el explică faptul că inelul „îl reprezintă pe Dumnezeu, care nu are nici început, nici sfârșit, și i-l pune pe degetul care are o venă ce duce la inima ei, ca să arate că ea trebuie să-L iubească pe Dumnezeu mai presus de toate și apoi pe soțul ei”. Inelul vestește că credințioșii unei femei îi aparțin întâi lui Dumnezeu și apoi soțului ei. Deși predica este plină de texte biblice și citează din belșug din Geneza 1–3, precum și din Matei 22 și Ioan 2, ea nu-l citează pe Pavel. Nu conține nicio trimitere la Efeseni, Coloseni, Tit sau chiar 1 Petru – scrierile Noului Testament care, se știe, cuprind îndemnul ca femeile să se supună soților lor. Aceste pasaje ale Noului Testament, cunoscute drept „coduri casnice”² (Efeseni 5:21–6:9; Coloseni 3:18–4:1; 1 Petru 2:18–3:7; Tit 2:1–10), domină discuțiile moderne despre rolurile sexelor și au pus temelia modificării din adaosul din 1998 la „Baptist Faith and Message”, potrivit căruia soțiile trebuie „să se supună cu bunăvoință” autorității soților lor. Dar predica medievală a lui Mirk „pune foarte puțin accent pe supunerea femeii ca temelie a unei vieți bune în căsătorie”, constată istoricul Christine Peters. Mirk nu declară că femeia trebuie să asculte de soțul ei. De fapt, predica lui subliniază că Eva a intrat în necaz tocmai pentru că și-a iubit prea mult soțul, și astfel inelul de căsătorie nu este un simbol al faptului că femeia îi aparține soțului ei – ci o aducere aminte pentru soții să-L pună pe Dumnezeu pe primul loc.

În cercetarea mea am descoperit că în predicile din Anglia Evului Mediu târziu rareori se predica din pasaje pauline împotriva cărora se revoltă studenții mei. Aceasta este o deosebire gravă față de predicile din lumea evanghelică modernă – și destul de surprinzătoare, dacă ne gândim că lumea medievală înclina spre patriarhat tot atât de mult ca lumea antică și ca lumea noastră modernă (mai multe despre aceasta în capitolul următor). Este și o deosebire gravă față de ce ni s-a spus despre scrierile lui Pavel privitoare la femei – că ele au fost folosite în întreaga istorie creștină, ca un fir roșu neîntrerupt, ca să susțină planul lui Dumnezeu ca bărbații să conducă și femeile să urmeze.

Aceasta pur și simplu nu este adevărat. Luați, de exemplu, catolicismul. Evanghelicii par să creadă: pentru că tradiția catolică nu hirotonește femeii, trebuie să-l folosească și ea pe Pavel ca să susțină calitatea de cap a bărbatului în căsătorie. Nu este așa, sau cel puțin nu în mod consecvent. Specialistul în studii religioase Daniel Cere declară: „În tradiția catolică n-a existat niciodată o tradiție de învățătură formală care să susțină supunerea [conjugală]”. Istoricul Evului Mediu Alcuin Blamires descrie „paradoxuri chinuitoare” (atât practice, cât și biblice), care au urmărit învățăturile catolice medievale despre sex, autoritate și trupul lui Hristos. De exemplu, pentru că soții păcătuiau, se dovedeau adesea conducători răi pentru soțiile lor – și estompau astfel, pentru predicatorii medievali, „linia de bază” a autorității bărbătești. Cum argumenta un text de la începutul secolului al XV-lea, o femeie n-ar trebui să-și urmeze orbește soțul, pentru că – cum se spune în predica despre căsătorie a lui Mirk – ea îi datora credincioșie întâi lui Isus, ca „soțul ei cel mai important”. Pentru femeile medievale, Isus, ca Cap, putea să treacă înaintea autorității soțului; uneori femeile puteau chiar prelua conducerea. Petru Abelard, un scolastic celebru din secolul al XII-lea, discută istoria biblică a femeii care îl unge pe Isus cu mir (Matei 26:6-13; Marcu 14:3-9; Luca 7:37-50). Abelard scrie că, atunci când „femeia, și nu bărbatul, este unită cu capul lui Hristos”, ea „îl instituie de fapt ca «Hristos»”. Îngăduind unei femei să-L ungă cu mir, Isus anulează dominația bărbătească – îi îngăduie unei femei să facă ce până atunci numai bărbații puteau face: să-l ungă pe împărat. Blamires descrie argumentul lui Abelard ca „o uimitoare deplasare a raportului convențional dintre sexe, în care trupul este feminin și capul masculin”. Ungerea lui Isus de către femeie este pentru Abelard o „dare a numelui”, scrie Blamires. „Femeia aceasta este cea care îl unge pe Sfântul sfinților ca Hristos.” Aș mai putea spune multe, dar acesta este punctul: în ciuda obsesiei evanghelice pentru calitatea de cap a bărbatului, creștinii din trecut și din prezent au fost mai puțin siguri. Poziția papei Ioan Paul al II-lea din scrisoarea sa apostolică din 1988 („Mulieris dignitatem”) este un bun exemplu. El sugerează că folosirea scrierilor lui Pavel din Efeseni 5 pentru a justifica dominația bărbătească și supunerea femeii în căsătorie ar fi același lucru cu folosirea acestor pasaje pentru a justifica sclavia.

Pentru că lui Pavel nu i-a fost niciodată vorba de a sublinia supunerea soțiilor

Haideți, așadar, să vorbim despre supunerea soțiilor, o idee pe care evanghelicii o deduc din codurile casnice ale Noului Testament. Cum am văzut, contextul istoric arată că supunerea soțiilor nu era ținta scrierilor lui Pavel, nici chiar în codurile casnice. Și dacă Pavel n-a preluat codurile casnice ca să le prescrie creștinilor cum să urmeze ierarhia sexelor din Imperiul Roman, ci ca să-i învețe să trăiască altfel în mediul lor roman? Și dacă codurile casnice n-ar putea fi citite ca „texte ale groazei” din Noul Testament pentru femei, ci ca împotrivire față de patriarhatul roman?

Luate ca atare (ca „interpretare simplă și literală”), codurile casnice par să sfințească structura patriarhală romană: autoritatea lui paterfamilias (soț/tată) asupra femeilor, copiilor și sclavilor. Textul din Coloseni 3 arată bine acest lucru: „Voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, cum se cuvine în

Domnul. Voi, bărbaților, iubiți-vă soțiile și nu fiți aspri cu ele. Voi, copiilor, ascultați de părinții voștri în toate, căci lucrul acesta este plăcut în Domnul. Voi, părinților, nu-i întărâtați pe copiii voștri, ca să nu-și piardă curajul.

Voi, robilor, ascultați în toate de stăpânii voștri pământești, nu numai când sunteți sub ochii lor, ca cei care caută să placă oamenilor, ci cu curăție de inimă, temându-vă de Domnul” (Coloseni 3:18-22).

În caz că nu știți prea multe despre patriarhatul roman: tutela bărbătească era lege romană. Soțiile trebuiau, legal, să se supună autorității soților lor; femeile necăsătorite trebuiau să se supună autorității taților lor sau a celei mai apropiate rude de parte bărbătească; femeile nu puteau avea proprietăți și nu puteau face afaceri pe cont propriu; femeile nu puteau face tranzacții juridice sau financiare fără ca un bărbat să acționeze în numele lor. Din această perspectivă istorică, nu este surprinzător să găsim în texte romane din secolul întâi (Noul Testament) discuții despre soții care reflectă realitatea vieții soțiilor în lumea romană a secolului întâi. Îndrumarea preluată de Pavel, ca femeile să fie supuse soților lor, este exact ce s-ar fi așteptat lumea romană.

Noi, ca evanghelici moderni, pur și simplu nu înțelegem asta.

Pavel nu le-a spus primilor creștini să fie la fel ca toți ceilalți; le-a spus că, în calitate de creștini, trebuie să fie altfel. Rachel Held Evans descrie codurile casnice creștine ca un „remix al lui Isus” al patriarhatului roman. Cercetarea sugerează că termenul „remix” oferă o descriere bună. Cercetătoarele Noului Testament Carolyn Osiek și Margaret MacDonald argumentează, de exemplu, că învățăturile etice înglobate în codul casnic din Epistola către Efeseni sunt atât de „opuse” lumii greco-romane, încât, în loc să fie un semn de adaptare, „codul casnic este prezentat ca ceea ce îi deosebește în cele din urmă pe credincioși”. Citite corect, codurile casnice nu le eliberează doar pe femei, cum scrie Shi-Min Lu, ci îi eliberează pe toți membrii casei de „elementele asupritoare” ale lumii romane. Pavel nu le-a impus creștinilor patriarhatul roman; Pavel a folosit un remix al lui Isus ca să le spună creștinilor cum îi eliberează Evanghelia.

Să ne uităm, așadar, la remixul lui Isus din două pasaje asemănătoare de cod casnic la Pavel:

[Coloseni 3:18-19] ***Voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, cum se cuvine în Domnul. Voi, bărbaților, iubiți-vă soțiile și nu fiți aspri cu ele.***

[Efeseni 5:21-22, 25, 28, 33] ***Supuneți-vă unii altora în frica lui Hristos. Voi, femeilor, supuneți-vă propriilor voștri bărbați ca Domnului. ... Voi, bărbaților, iubiți-vă soțiile, cum a iubit și Hristosul adunarea și S-a dat pe Sine pentru ea, ... Tot așa și bărbații sunt datori să-și iubească soțiile ca pe propriile lor trupuri. ... Totuși, și voi – fiecare dintre voi să-și iubească soția ca pe sine însuși; iar soția să se teamă de bărbat.***

Ca creștini moderni, auzim imediat autoritate bărbătească. Voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri. Dar primii ascultători ai lui Pavel, creștinii secolului întâi, ar fi auzit imediat opusul. Voi, bărbaților, iubiți-vă soțiile și nu vă purtați niciodată aspru cu ele. Voi, bărbaților, iubiți-vă soțiile, cum a iubit Hristos biserica și S-a dat pe Sine pentru ea. Accentul codurilor casnice creștine nu mai este astăzi același ca în lumea romană.

Să-l luăm, de exemplu, pe filozoful Aristotel din secolul al IV-lea î.Hr. În „Politica” sa, Aristotel a scris ceea ce avea să devină unul dintre cele mai influente texte de cod casnic din cultura occidentală. Ascultați ce a spus:

Despre administrarea casei am văzut că are trei părți – una este stăpânirea unui stăpân asupra sclavilor ..., alta aceea a unui tată, iar a treia aceea a unui soț. Un soț și tată, cum am văzut, stăpânește peste soție și copii, amândoi liberi, dar stăpânirea se deosebește: stăpânirea asupra copiilor lui este una regală, asupra soției o stăpânire constituțională. Căci, chiar dacă pot exista excepții de la ordinea naturii, bărbatul este totuși, de la natură, mai potrivit să stăpânească decât femeia. ... Inegalitatea [dintre bărbat și femeie] este permanentă. ... Curajul unui bărbat se arată în a porunci, al unei femei în a asculta. ... Toate clasele trebuie privite ca înzestrate cu însușirile lor deosebite; cum spune poetul despre femei: „Tăcerea este slava femeii, dar aceasta nu este la fel slava bărbatului.”

Auziți deosebiri? Aristotel le scrie anume bărbaților despre felul în care ar trebui să stăpânească și de ce au dreptul să stăpânească. El nu-i include în discuție pe cei subordonați. Administrarea casei este domeniul bărbatului roman – ca stăpân, tată și soț. Cuvântul este adresat numai bărbaților.

Spre deosebire de aceasta, codurile casnice creștine se adresează tuturor oamenilor din biserica din casă – bărbaților, femeilor, copiilor și sclavilor. Fiecare este inclus în discuție. Teologul Lucy Peppiatt scrie că aceasta este „cheia” subminării creștine a patriarhatului roman. Pentru că codurile casnice creștine se adresează tuturor membrilor casei romane, în loc să presupună tutela capului bărbătesc al familiei, „ele conțin în sine răsturnarea pozițiilor obișnuite acordate bărbaților, femeilor, sclavilor și copiilor și a așteptărilor puse asupra lor”. În loc să-i dea autoritate unui bărbat care vorbește și acționează pentru oamenii din casa lui, codurile casnice creștine îi oferă fiecărui membru al comunității casei – unită prin credința în Hristos – dreptul de a auzi și de a acționa pentru sine. Aceasta este o deosebire radicală față de structura patriarhală romană. Structura creștină a bisericii din casă se împotrivesc lumii patriarhale a Imperiului Roman.

Pentru că lui Pavel nu i-a fost vorba de a scoate în evidență autoritatea bărbătească

Felul în care codurile casnice creștine dau formă autorității bărbătești poate fi citit și ca o contrazicere a patriarhatului roman. Aristotel scria ca să justifice autoritatea bărbătească. El sublinia inegalitatea permanentă dintre bărbați și femei: natura bărbatului este să poruncească, iar natura femeii este să asculte. Codurile casnice creștine fac altceva. În Coloseni 3, Pavel își deschide îndrumările despre casă cu un apel adresat întâi soțiilor – nu bărbatului care, probabil, are ultimul cuvânt (cum face Aristotel). Atât Peppiatt, cât și Scot McKnight subliniază că Pavel nu scoate în evidență puterea și autoritatea bărbatului. În schimb, Pavel subliniază că soțiile trebuie să se supună, cum se cuvine în Domnul (nu pentru că ar fi inferioare), și că soții trebuie să-și iubească soțiile și să nu se poarte aspru cu ele. „În loc să întemeieze îndrumarea dată femeii pe autoritatea, puterea, conducerea sau statutul soțului ei într-o ierarhie”, scrie McKnight, „temeiul este radical diferit: el se află în felul de viață al Domnului.” Isus, nu *paterfamilias*-ul roman, are conducerea casei creștine.

Tot așa, Efeseni 5 poate fi citit ca împotrivire față de patriarhatul roman. Mulți învățați argumentează că Pavel își subordonează întreaga discuție despre codurile casnice versetului 21: „Supuneți-vă unii altora în frica lui Hristos.” Dacă citim acest verset la începutul codului casnic din Epistola către Efeseni, el schimbă totul. Da, soțiile trebuie să se supună, dar și soții. În loc să sublinieze inferioritatea femeilor, Efeseni 5 subliniază egalitatea femeilor – ele sunt chemate în versetul 22 să se supună, la fel cum soții lor sunt chemați în versetul 21 să se supună. În loc să facă din creștini doar încă o parte a mulțimii romane (unde este subliniată supunerea femeii), supunerea reciprocă din versetul 21 este „caracteristică unui fel de viață care îi deosebește pe credincioși de lumea necredincioasă”.

Din pricina implicațiilor lui radicale, versetul 21 trebuie despărțit de versetul 22 în traduceri Biblice care vor să mențină perspectiva complementară (ierarhică).³ English Standard Version (ESV) așază versetul 21 la sfârșitul secțiunii pe care traducătorii au intitulat-o „Walk in Love”. Aceasta desparte versetul 21 de începutul secțiunii următoare, intitulată „Soții și soți”, care începe apoi cu versetul 22: „Voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri ca Domnului.” În felul acesta, ESV alege să scoată în evidență supunerea femeii din versetul 22 și o desparte literalmente de subminarea patriarhatului roman de către Pavel din versetul 21.

Ce au făcut traducătorii ESV în Efeseni 5 îmi amintește de o critică a arheologului Ian Morris la adresa bărbaților atenieni din Grecia clasică. Nu este o întâmplare, scrie Morris, că arheologii găsesc puține dovezi materiale despre femei în Atena antică. „Femeile și sclavii rămân invizibili”, dar aceasta nu se datorează unor „probleme metodologice” sau unei atribuirii greșite a dovezilor de către cercetători. Cultura cetățenească bărbătească, „neobișnuit de pătrunzătoare”, a cetății grecești nu numai că le-a subjugat pe femei, ci a controlat atât de bine spațiile în care trăiau femeile, încât au rămas puține urme ale lor. Femeile rămân invizibile pentru că „așa au vrut cetățenii bărbați ai Atenei”. Supunerea femeilor este scoasă în evidență în traducerea ESV a capitolului 5 din Efeseni, iar îndemnul adresat soților să se supună este minimalizat – nu pentru că așa a vrut Pavel, ci pentru că așa au vrut traducătorii complementari ai ESV.

Efeseni 5:21 nu este singura răsturnare radicală a patriarhatului roman din acest capitol. Pavel cere și ca bărbații să-și iubească soțiile cum își iubesc propriul trup. Știați că în lumea greco-romană trupul femeii era privit ca un trup de bărbat nedesăvârșit și diform? În scrierea sa „Despre generarea animalelor”, Aristotel scrie că „ființa femeiască este, ca să zicem așa, un bărbat deformat” și că, „pentru că natura femeiască este mai slabă și mai rece ... ar trebui să privim starea femeiască, ca să zicem așa, ca pe o diformitate”. Femeile erau literalmente monștri. Bineînțeles, Aristotel admitea că diformitatea femeiască era o apariție „regulată” și folositoare. Galenus, în secolul al doilea d.Hr., le declara și el pe femei bărbați nedesăvârșiți, cărora le lipsea căldura necesară ca să-și împingă organele sexuale în afară. Dar, ca Aristotel, admitea că era bine că existau bărbați diformi, pentru că altfel înmulțirea ar fi fost imposibilă.

Spre deosebire de aceasta, Pavel nu arată nimic din acest dispreț față de trupul femeii. El proclamă că trupurile bărbaților nu sunt mai valoroase sau mai vrednice decât trupurile femeilor. Femeile pot fi, ca bărbații, „sfinte și fără prihană”, iar bărbații trebuie să iubească trupul femeii întocmai cum își iubesc propriul trup bărbătesc (Efeseni 5:27-29). Le spun studenților mei cât de ușor respinge un studiu al lui Pavel afirmația lui John Piper că creștinismul are o „amprentă bărbătească”. Ai putea crede că Pavel s-ar lăuda cu autoritatea lui bărbătească, dar n-o face. Cum a descoperit Beverly Roberts Gaventa, Pavel folosește de șapte ori în epistolele sale imagini materne ca să-și descrie relația cu bisericile pe care a ajutat să le întemeieze. „Statistic vorbind, aceasta înseamnă că Pavel folosește imagini materne mai des decât imagini paterne, ceea ce este impresionant, mai ales dacă ne gândim că ele practic nu apar în cele mai multe discuții despre epistolele pauline.” Pavel se descrie pe sine – un apostol bărbat – ca mamă însărcinată, ca mamă care naște și chiar ca mamă care alăptează.

Nu numai că Pavel socotește trupul femeii valoros, dar este gata și „să renunțe la autoritatea unui patriarh în favoarea unui rol care îi va aduce rușine, rușinea unui bărbat identificat cu femeia”. Ce frumos, ce radical este mesajul lui Pavel! Nici nu-mi pot închipui cât de binevenite trebuie să fi fost cuvintele lui pentru femeile din biserici secolului întâi. Ce făcea slab trupul femeii în lumea romană îl făcea puternic în scrierile lui Pavel. Luând chipul literar al unei femei, Pavel a întruchipat afirmația

radicală a propriilor lui cuvinte din Galateni 3:28, că în Hristos „nu mai este nici parte bărbătească, nici parte femeiască”.

Creștinii medievali au preluat limbajul matern al lui Pavel într-un fel în care creștinii moderni n-o fac. Gaventa constată că numai puțini învățați moderni au dat atenție uimitorului limbaj matern al lui Pavel. Spre deosebire de ei, istoricul Caroline Walker Bynum a fost atât de impresionată de frecvența limbajului matern folosit de clericii bărbați din secolul al XII-lea, încât a scris studiul de pionierat *Jesus as Mother: Studies in the Spirituality of the High Middle Ages*. „Întrebarea pe care aș vrea s-o pun”, scrie ea, „este de ce folosirea unor imagini materne explicite și detaliate pentru a-L descrie pe Dumnezeu și pe Hristos, care sunt descriși în mod obișnuit ca masculini, este atât de îndrăgită la călugării cistercieni din secolul al XII-lea.” Ea îl identifică pe Anselm de Canterbury, un călugăr benedictin mai degrabă patriarhal în atitudinea lui față de femei, ca pe unul dintre primii clerici medievali care au preluat limbajul matern al lui Pavel. Sprijinindu-se limpede pe scrierile lui Pavel din 1 Tesaloniceni 2:7 și Galateni 4:19, Anselm scrie: „Tu [Pavel] ești printre creștini ca o doică, care nu doar se îngrijește de copiii ei, ci, prin grija dragostei ei minunate, îi aduce pe lume a doua oară.” Faptul că evanghelicii moderni trec cu vederea folosirea radicală a imaginilor materne de către Pavel nu înseamnă că ele nu există. Înseamnă doar că l-am înțeles din nou greșit pe Pavel.

Pentru că preocuparea lui Pavel nu era ierarhia romană a sexelor

O altă dovadă care mă convinge că codurile casnice ar trebui citite ca un fel de împotrivire față de patriarhatul roman este felul în care primii creștini erau percepuți de lumea romană: ca „deviați în privința rolurilor sexelor”. Osiek și MacDonald ne amintesc că Pliniu cel Tânăr, după ce a discutat torturarea a două femei creștine pe care le numea diaconite, a numit creștinismul o „superstiție stricată și excesivă”. Ele scriu: „Atrăgând atenția asupra unui fel de conducere feminină în grup – cu excluderea trimerelor la conducători bărbați –, Pliniu a lăsat să se înțeleagă că idealurile masculinității erau în primejdie. Femeile aveau controlul.” Iar aceasta era rușinos din punct de vedere roman. Primii creștini nu doar puneau femei în roluri de conducere; se întâlneau și pe picior de egalitate – bărbați, femei, copii și sclavi – în intimitatea casei, un spațiu tradițional feminin. Creștinismul era deviant față de normă și imoral, pentru că era privit ca o subminare a idealurilor masculinității romane. Creștinismul îi era odios lui Pliniu pentru că nu se ținea de codurile casnice romane – nu pentru că le urma.

Pentru mulți creștini moderni, codurile casnice sunt ceea ce ne deosebește de lume. În timp ce feminismul face haos în jurul nostru, cum cred mulți, biserica evanghelică stă ca un pom îngrijit, sădit lângă un izvor de apă – ferm și liniștit, cu o ierarhie a ramurilor. Într-adevăr, așa formulează John Piper și Wayne Grudem în *Recovering Biblical Manhood and Womanhood*. În introducerea ei scriu: „Vrem să-i ajutăm pe creștini să recâștige o viziune înaltă despre bărbăție și feminitate, așa cum le-a creat Dumnezeu. ... Nădăjduim că această viziune nouă – o viziune a «complementarității» biblice – va corecta greșelile de mai înainte și va evita totodată greșelile opuse, care decurg din estomparea feministă a deosebirilor dintre sexe date de Dumnezeu.” Numai că lumea lui Pavel din secolul întâi n-ar fi văzut ierarhia romană a sexelor ca pe o „viziune nouă”. Structura patriarhală romană, care se reflectă în codurile casnice ale lui Pavel, nu era „viziunea nouă”. ***Recunoașterea puterii lui paterfamilias era ceea ce făcea deja lumea romană. Patriarhatul nu era ceva care îi făcea pe creștini altfel; era ceva care îi făcea la fel ca pe toți ceilalți.***

Codurile casnice ale Noului Testament spun o poveste despre felul în care biserica timpurie a încercat să trăiască într-o lume necreștină și tot mai ostilă. Creștinii trebuiau să se încadreze, dar trebuiau și să

țină sus Evanghelia lui Hristos. Trebuiau să mențină cadrul patriarhatului roman cât se putea, dar trebuiau și să țină sus valoarea și demnitatea fiecărui om, creat după chipul lui Dumnezeu. Pavel le-a dat planurile pentru un remix al patriarhatului roman. În loc să se adreseze bărbaților ca autoritate primară, codurile casnice creștine îi includ pe toți în discuție. În loc să justifice autoritatea bărbătească prin inferioritatea femeiască, codurile casnice creștine le confirmă pe femei ca fiind de aceeași valoare cu bărbații. În loc să se concentreze asupra supunerii soției (asta făceau toți), codurile casnice creștine cer ca soțul să facă exact opusul a ceea ce îngăduia legea romană: să-și jertfească viața pentru soția lui, în loc să exercite putere asupra vieții ei. Aceasta, scrie Peppiatt, este „revoluția creștină”. Aceasta este ceea ce îi deosebește pe creștini de lumea din jurul nostru.

S-ar putea oare să-l fi înțeles pe Pavel exact pe dos? ***Și dacă accentul lui n-a stat niciodată pe bărbat ca cap și pe supunerea femeii? Și dacă viziunea lui era mai mare decât ne-am închipuit? Și dacă Pavel, în loc să copieze o ierarhie antică a sexelor, a vrut să ne arate cum Evanghelia creștină eliberează chiar și casa romană?***

Acum câțiva ani, soțul meu era plecat din oraș, într-o tabără cu mulți dintre tinerii noștri de liceu. Bărbatul care preda de obicei la școala duminicală a tinerilor, de care țineau toți copiii care nu mergeau în tabără în acel weekend, s-a îmbolnăvit. Eu eram singura variantă disponibilă. Pentru mine era în regulă. Iubesc predarea, iar în vremea aceea eram în culmea priceperii mele. În fiecare săptămână predam nu doar la șase grupe de studenți din ciclul de licență la Baylor University, ci și fetelor de liceu, miercuri seara, precum și masteranzilor și doctoranzilor, studenților și tinerilor cu care mă întâlneam ca mentor. Predarea, chiar și fără pregătire, îmi devenise a doua natură.

Dar conducătorii bisericii noastre lămuriseră că femeile nu aveau voie să-i învețe pe bărbați, punct. Iar bărbăția începea pentru ei la treisprezece ani. Așa că a trebuit să-l sun pe pastor. A trebuit să-i explic situația și să cer o aprobare specială ca să-l pot înlocui pe un învățător bărbat într-o clasă plină de băieți și fete adolescente. După o pauză lungă, mi s-a spus că este în regulă, cu condiția să trec doar prin întrebările despre predica din săptămâna dinainte și să lucrez ca moderatoare – nu ca învățătoare. M-a costat toată stăpânirea de sine să spun doar mulțumesc și să închid.

Sunt sigură că în parte a fost vorba de mândria mea. Iată-mă, o profesoară cu doctorat de la o mare universitate de cercetare (al doilea meu domeniu de specialitate sunt studiile religioase), și mi se spunea că nu pot preda la școala duminicală pentru liceeni. Da, asta mi-a rănit mândria. Dar nu acesta era singurul motiv pentru care eram supărată. Era și pentru că eram convinsă că pastorul se înșela. ***Nu aveam voie să predau pentru că el credea că Pavel le spusese femeilor să tacă și să nu exercite autoritate asupra bărbaților. Și dacă Pavel n-a spus niciodată asta? Și dacă, la fel ca în cazul codurilor casnice, pur și simplu l-am înțeles greșit pe Pavel, pentru că i-am uitat contextul roman? Și dacă am confundat respingerile prin care Pavel răspundea lumii păgâne din jurul lui cu propriile cuvinte ale lui Pavel?***

Pentru că Pavel nu le-a spus femeilor să tacă

Pentru că sunt istoric, știu că în epistolele lui Pavel există mai mult decât spun cuvintele lui. Pavel le scria unor biserici pe care le cunoștea bine. Le cunoștea. „Aceste întrebări nu se nasc din nimic”, ne amintește Gaventa cu privire la Întâia epistolă către Corinteni. Pavel cunoștea luptele, oamenii, pe cei care făceau tulburare. Nu trebuie să ne cufundăm adânc în istorie ca să înțelegem temeliile mesajului lui Pavel. Putem recunoaște că în biserica din Corint se iscase o întrecere privitoare la valoarea

diferitelor daruri duhovnicești (ca exemplu). Poate că nu cunoaștem amănunte de primă mână – cine se îngâmfase și cine prefera prorocia vorbirii în limbi –, dar știm cum i-a îndreptat Pavel: darurile lor vin toate din același Duh, darurile lor funcționează toate în același trup și niciunul dintre darurile lor nu lucrează independent. Auzim limpede mesajul lui Pavel: în trupul lui Hristos suntem toți la fel de importanți. Distanța de peste două mii de ani nu-i întunecă înțelesul.

Și totuși, dacă ignorăm contextul istoric al epistolelor lui Pavel, îi putem deforma înțelesul și îi putem face din mușuroaie de cârțiță munți. Un exemplu excelent îl oferă 1 Corinteni 14:33-36: „Ca în toate bisericile sfinților, femeile să tacă în adunări, căci nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, cum zice și Legea. Iar dacă vor să învețe ceva, să-i întrebe acasă pe propriii lor bărbați; căci este rușinos pentru o femeie să vorbească în adunare. Sau a pornit Cuvântul lui Dumnezeu de la voi? Sau a ajuns numai la voi?”

Pavel declară că femeile trebuie să tacă, să se supună și să se bizuie pe autoritatea duhovnicească a bărbaților lor. Așa este? Acest pasaj a devenit un munte mare pentru evanghelicii moderni, subliniat mai mult decât a intenționat vreodată Pavel, după părerea mea. A devenit un text de temelie al învățăturilor complementare. Să vedem cum o înțelegere mai bună a istoriei romane poate schimba felul în care interpretăm această secțiune.

În anul 215 î.Hr., o Romă înfrântă și strâmtorată de bani a adoptat o lege nouă. Fundalul era cea mai mare înfrângere militară a Romei din toate timpurile. Cu un an înainte, pe 2 august, generalul cartaginez Hanibal nimicise armata romană la Cannae, în al Doilea Război Punic. Izvoarele relatează că în acea zi au murit între cincizeci și șaptezeci de mii de soldați romani. Sunt mai mulți decât în unele dintre cele mai sângeroase bătălii ale celui de-al Doilea Război Mondial. Istoricul roman Titus Livius, din secolul întâi, a exclamat: „Cu siguranță nu există niciun alt popor care să nu se fi prăbușit sub o asemenea povară de nenorocire.” Numai că Roma nu era ca alte popoare (și exact aici voia să ajungă Livius). Roma nu s-a prăbușit. Romanii și-au strâns cureaua, au ridicat o armată nouă și au mers mai departe. Roma era întruchiparea hotărârii.

Studentii mei știu că nu-mi place istoria militară pură. Așa că, atunci când încep să povestesc o istorie ca aceasta, știu că în curând vor intra în joc femeile. Și chiar intră. Măsurile de austeritate ale Romei au dus la o intervenție dură împotriva unui grup tot mai mare de femei independente și înstărite – soțiile și fiicele care au profitat de reducerea bruscă a tutorilor bărbați. Roma a făcut aceasta probabil din două motive (istoricii încă se ceartă pe tema aceasta). Un motiv a fost, cu siguranță, efortul de război. Roma avea nevoie de bani de la toți. Așa că au adoptat Legea Oppia. Femeile nu mai aveau voie să se îmbrace luxos, să meargă în trăsurile (în Roma) decât la ocazii speciale sau să aibă mai mult de o jumătate de uncie de aur. Unele au trebuit chiar să cedeze statului moștenirile din vreme de război. Aceste femei erau îndemnate să cheltuiască mai mulți bani pentru Roma și mai puțini pentru ele însele.

Al doilea motiv pentru care Roma a emis probabil Legea Oppia a fost limitarea etalării publice a bogăției de către femei. Roma era în doliu după bătălia de la Cannae. Nu era vremea să dai petreceri și să porți rochii elegante. Era o vreme în care te baricadaai și luptai până la moarte (ceea ce, în mare, au și făcut). Mai ales, nu era o vreme în care femeile să aibă mai mulți bani decât bărbații. Roma era o societate patriarhală, cum am văzut deja, iar matroanele romane – femei căsătorite, aflate sub tutela soților lor – simbolizau succesul societății romane. Femeile independente și înstărite, libere de conducerea bărbătească, nu.

Roma a câștigat, apropo.

Dar, când criza a trecut, legea care limita bogăția femeilor a rămas în vigoare, în timp ce legile care limitau bogăția bărbaților au fost abrogate. Pe la 195 î.Hr., femeile din Roma s-au săturat. Au protestat, au blocat străzile și chiar căile spre Forum și au cerut abrogarea legii.

Un consul, Cato cel Bătrân, era împotriva abrogării legii. Ascultați ce a spus și nu uitați că Livius a consemnat discursul lui probabil în timpul domniei lui Cezar August (27 î.Hr. – 14 d.Hr.):

Acasă, libertatea noastră este copleșită de furia femeiască, aici, în Forum, este călcată în picioare și, pentru că n-am ținut-o în frâu pe fiecare în parte, acum ne temem de toate laolaltă. ... De fapt, am roșit când am trecut de curând prin mijlocul unei cete de femei. ... Ar fi trebuit să spun: „Ce purtare este aceasta? Să umblați în public, să blocați străzile și să vorbiți cu soții altor femei! N-ați fi putut să-i întrebați același lucru acasă pe propriii voștri soți? Sunteți mai fermecătoare în public cu soții altora decât acasă cu ai voștri? Și totuși nici acasă nu se cuvine să vă ocupați de legile care se adoptă sau se abrogă aici.” Strămoșii noștri n-au vrut ca femeile să se ocupe de vreo treabă – nici măcar de una particulară – fără un tutore; au vrut ca ele să stea sub autoritatea părinților, a fraților sau a soților; noi (zeii să ne ajute!) le lăsăm chiar acum să râvnească la guvernare și să se amestece în Forum și în adunările noastre. Ce fac ele acum pe străzi și la răspântii, dacă nu să-i convingă pe tribuni să voteze pentru abrogare? ... Dacă acum ies biruitoare, ce n-au să mai încerce? Îndată ce încep să vă fie egale, vă vor fi superioare.

Livius a consemnat acest discurs al lui Cato în istoria sa a Romei. Pliniu cel Tânăr, care a scris spre sfârșitul secolului întâi, îl înfățișează pe Livius ca pe o celebritate. Livius era un scriitor popular, iar istoria lui va fi fost foarte cunoscută. Ca istoric, nu mă surprinde deci că ecouri din Livius apar în Noul Testament. Ascultați încă o dată 1 Corinteni 14:34-35: „Femeile să păstreze tăcerea în biserici. Căci nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, cum zice și Legea. Dacă doresc să aflu ceva, să-și întrebe bărbații acasă. Căci este rușinos pentru o femeie să vorbească în biserică.” Nu, nu este chiar cuvânt cu cuvânt. Dar este aproape. Un ecou limpede. Cu alte cuvinte: Pavel se inspiră aici din mediul său roman.

Discursul lui Cato nu este singurul text roman care exprimă această perspectivă asupra femeilor. Cercetătorul Noului Testament Charles Talbert ne amintește că Juvenal (începutul secolului al II-lea d.Hr.), în Satira a VI-a, le condamnă și el pe femeile care umblă în public și se amestecă în treburile de guvernare ale bărbaților, în loc să stea acasă. Lumea romană le privea pe femei ca subordonate bărbatului. Lumea romană declara că bărbații ar trebui să le transmită soțiilor informațiile acasă, în loc ca femeile să umble în public. Lumea romană le poruncea femeilor să tacă în forurile publice.

Pavel era un cetățean roman instruit. Probabil cunoștea practica retorică obișnuită pe atunci, de a corecta o înțelegere greșită citând-o și apoi respingând-o. Pavel face aceasta în 1 Corinteni 6 și 7, cu citatele sale „toate lucrurile îmi sunt îngăduite”, „mâncările sunt pentru pântece, și pântecele pentru mâncări” și „este bine ca bărbatul să nu se atingă de femeie”. În aceste cazuri, Pavel citează păreri greșite ale lumii păgâne, ca „toate lucrurile îmi sunt îngăduite”. Apoi Pavel le modifică puternic. Pavel va fi cunoscut păreri contemporane despre femei, inclusiv pe cele ale lui Livius, potrivit cărora femeile trebuiau să tacă în public și să se lase informate acasă de soții lor. Nu este oare posibil, cum a argumentat Peppiatt, ca Pavel să facă în 1 Corinteni 11 și 14 același lucru ca în 1 Corinteni 6 și 7? Să respingă practici rele citându-le și apoi corectându-le? Peppiatt scrie: „Interdicțiile pentru femei din epistola către Corinteni sunt exemple ale felului în care corintenii se purtau cu femeile, potrivit propriilor lor așteptări și valori culturale, contrar învățăturilor lui Pavel.”

Și dacă Pavel era atât de îngrijorat că creștinii din Corint le impuneau femeilor propriile lor restricții culturale, încât i-a luat la rost? A citat practica rea pe care bărbații din Corint voiau s-o aducă din lumea romană în lumea lor creștină și apoi i s-a împotrivit. Revised Standard Version (RSV) sprijină presupunerea că Pavel a făcut exact acest lucru. Pavel expune întâi restricțiile culturale: „Ca în toate bisericile sfinților, tot așa și femeile să tacă în biserici. Căci nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, cum zice și Legea. Dacă doresc să aflu ceva, să-și întrebe bărbații acasă. Căci este rușinos pentru o femeie să vorbească în biserică” (1 Corinteni 14:33-35). Și apoi Pavel intervine: „Cum?! De la voi a pornit Cuvântul lui Dumnezeu, sau voi sunteți singurii la care a ajuns? Dacă cineva crede că este proroc sau om plin de Duhul, să recunoască faptul că ce vă scriu eu este o poruncă a Domnului. Dacă cineva nu recunoaște aceasta, nici el nu este recunoscut. De aceea, frații mei, râvniți să prorociți și nu opriți vorbirea în limbi; ci toate să se facă în chip cuviincios și cu rânduială” (versetele 36-40).

Fac des acest lucru ca exercițiu la curs. Îl pun pe un student să citească din propria lui traducere, de obicei din ESV sau din NIV. Apoi citesc eu cu voce tare din RSV, accentuând cuvintele cum se cuvine. Când exclam apoi: „Cum?! De la voi a pornit Cuvântul lui Dumnezeu?”, aud de obicei cum toată clasa își ține respirația. O dată, o studentă a strigat tare: „Dr. Barr! Asta schimbă totul!” Da, i-am spus, așa este.

Dacă textul din 1 Corinteni 14:34-35 este citit ca un citat care înfățișează o practică din Corint (cum au argumentat D. W. Odell-Scott în 1983, Charles Talbert în 1987 [nota trad.: de asemenea Thomas Schirrmacher în 1991, Katharine Bushnell încă de acum 100 de ani] și, mai recent, din nou Peppiatt), intenția lui Pavel pare limpede: să deosebească ce făceau corintenii („femeile să tacă”) și să lămurească faptul că creștinii n-ar trebui să urmeze practica din Corint („Cum?!”). Deși nu pot garanta că aceasta a făcut Pavel, are (din punct de vedere istoric) foarte mult sens. Întâia epistolă către Corinteni cuprinde deja mai multe citate care nu sunt ale lui Pavel, iar formularea versetelor 34-35 este remarcabil de apropiată de izvoarele romane. Marg Mowczko observă: „Părerea că 14:34-35 este un citat care nu îi aparține lui Pavel este una dintre puținele care oferă o explicație plauzibilă pentru schimbarea bruscă de ton pe care versetele 34-35 o aduc în text, precum și pentru schimbarea bruscă de temă, de ton și de gen gramatical care urmează în versetul 36”. Dacă Pavel citează cu adevărat concepția romană despre lume, ca să-i opună concepția creștină, atunci înțelesul lui este exact opusul a ceea ce au fost învățate femeile evanghelice.

S-ar putea oare ca Pavel, în loc să le spună femeilor să tacă, cum făcea lumea romană, să fi vrut de fapt să le spună bărbaților că în lumea lui Isus femeile aveau voie să vorbească? S-ar putea oare ca noi să fi scăpat (încă o dată) din vedere unde voia să ajungă Pavel? Ca, în loc să-i luăm la inimă mustrarea și să le îngăduim femeilor să vorbească, să continuăm tocmai practicile patriarhale pe care Pavel le-a condamnat?

Ca istoric, îmi este greu să ignor cât de asemănătoare sunt cuvintele lui Pavel cu lumea greco-romană în care trăiește. Dar chiar dacă mă înșel și Pavel doar se folosește de izvoare romane, în loc să le citeze intenționat ca să le respingă, aş argumenta totuși că îndrumările pe care Pavel le-a dat femeilor din Corint sunt limitate la contextul lor istoric. De ce? Pentru că lipsa de contradicții este o virtute a interpretării bune (adică armonia afirmațiilor întregului capitol, ale întregii epistole și ale întregului Nou Testament). Pavel nu dă un decret general ca femeile să tacă; în toate epistolele lui le îngăduie femeilor să vorbească (1 Corinteni 11:1-6 este un bun exemplu). Pavel nu restrânge conducerea exercitată de femei; ne spune el însuși că femeile conduceau în biserică timpurie și că el le sprijină slujirile (voi discuta Romani 16 în secțiunea următoare). Fixarea unei ierarhii rigide a sexelor pur și simplu nu este preocuparea lui Pavel. Cum ne amintește Beverly Roberts Gaventa privitor la un loc

anterior din Întâia epistolă către Corinteni (12:1-7), „chemarea la slujire” a lui Pavel „nu este restrânsă după sex, astfel încât argumentele despre complementaritate nu-și găsesc aici niciun temei”. ***Insistând că Pavel le-a poruncit femeilor să tacă, evanghelicii au capitulat încă o dată în fața culturii patriarhale. În loc să-l aruncăm pe Aristotel peste bord (cum ne-a încurajat odată Rachel Held Evans), am aruncat peste bord libertatea în Hristos, pe care Pavel a încercat atât de mult să ne-o dea.***

Pentru că femeile biblice de la Pavel nu se potrivesc cu imaginea noastră despre femeia biblică

Femeile lui Pavel din Romani 16 au fost cele care m-au făcut în cele din urmă să-mi schimb părerea.

Îmi amintesc și acum duminica în care mi s-a aprins becul. După predică eram tulburată. Atât de tulburată, încât am spălat vasele. Apa curgătoare mi-a liniștit sufletul, în timp ce frecaam farfuriile de la prânz. Soțul meu știa că ceva nu era în regulă (spălatul vaselor era un indiciu limpede). A venit în bucătărie. N-a spus niciun cuvânt. În cele din urmă am vorbit eu. „Nu cred că bărbatul este capul.” El s-a rezemat de blat. Nu mă puteam uita la el. A mai trecut un timp și apoi m-a întrebat: „Nu crezi că bărbații sunt chemați să fie conducătorii duhovnicești ai casei?” Am clătinat din cap. „Nu.” A mai stat acolo un minut și apoi a spus simplu: „Bine” și a plecat. Știam că în privința aceasta nu era de acord cu mine – crescuse într-o biserică complementară și urmasa un seminar complementar. Totuși era gata să asculte și să ia în considerare o altă perspectivă teologică. Îi voi fi pentru totdeauna recunoscătoare pentru încrederea pe care mi-a arătat-o în ziua aceea.

De fapt, nu predica a fost picătura care a umplut paharul, deși îmi amintesc că era vorba de conducerea bărbătească. Ce a umplut paharul a fost o prelegere pe care o ținusem de curând la cursul meu despre istoria femeilor. Vorbeam despre femeile din biserică timpurie, în timp ce înaintam cronologic de la lumea antică la Evul Mediu. Dintr-un impuls de moment, l-am rugat pe unul dintre studenți să-și deschidă Biblia și să citească cu voce tare Romani 16 (la o universitate creștină mă pot bizui întotdeauna că cel puțin un student are o Biblie la îndemână). Am rugat clasa să asculte și să noteze fiecare nume de femeie pe care îl aude.

A fost un moment pedagogic impresionant – pentru studenți și pentru mine. Știam că femeile umplu aceste versete, dar nu ascultasem niciodată cum le erau citite numele cu voce tare, unul după altul.

Fivi, diaconița care a dus epistola lui Pavel și a citit-o cu voce tare în biserică din casa ei.

Priscila (Prisca), al cărei nume este pomenit înaintea numelui soțului ei (ceva destul de remarcabil în lumea romană), ca împreună-lucrătoare a lui Pavel.

Maria, o lucrătoare harnică pentru Evanghelie în Asia.

Iunia, remarcabilă între apostoli.

Trifena și Trifosa, tovarășele de luptă ale lui Pavel în Domnul.

Preaiubita Persida, care s-a ostenit și ea mult pentru Domnul.

Mama lui Ruf, Iulia, și sora lui Nereu.

Zece femei sunt cinstite de Pavel.

Șapte femei sunt scoase în evidență prin slujirea lor: Fivi, Priscila, Maria, Iunia, Trifena, Trifosa și Persida. O femeie, Fivi, este numită diaconiță. Kevin Madigan și Carolyn Osiek scriu că Fivi este „singura

diaconiță a unei biserici din secolul întâi al cărei nume îl cunoaștem”. O altă femeie, lunia, nu este identificată pur și simplu ca apostol, ci ca una care se remarcă între apostoli.

Știați, i-am întrebat pe studenții mei, că în Romani 16 sunt identificate prin slujba lor mai multe femei decât bărbați? Stăteam acolo și ne uitam la numele acestor femei. „De ce?”, a intervenit deodată o studentă, atât de prinsă de prelegere încât nici n-a mai ridicat mâna. „De ce nu mi-a sărit asta în ochi mai devreme?” Probabil pentru că traducerea engleză a Bibliei pe care o folosiți estompează activitatea femeilor, i-am spus și am început o nouă explicație.

M-am ascultat pe mine însămi ținând prelegerile în ziua aceea. M-am ascultat aducând dovezi despre felul în care traducerea engleză ale Bibliei ascund rolul de conducere al femeilor în biserica timpurie. M-am ascultat trecând cu clasa prin diferite traduceri ale capitolului 16 din Romani.

Luați, de exemplu, Ryrie Study Bible, publicată în 1986 de Moody Press (care se găsește și în traducere germană). Bunicul meu avea această Biblie, iar exemplarul lui stă în raftul meu. În loc s-o recunoască pe Fivi ca diaconiță, ea îi traduce funcția prin „slujitoare”. Ascultați nota de studiu: „Cuvântul tradus aici prin «slujitoare» este tradus adesea prin «diaconiță», ceea ce îi face pe unii să presupună că Fivi era o diaconesă. Mai probabil este însă că acest cuvânt este folosit aici în sensul neoficial de ajutoare.” „Ați observat?”, i-am întrebat pe studenții mei. Nu se dă nicio dovadă de ce rolul lui Fivi ar trebui tradus prin „slujitoare” și nu prin „diaconiță”. Nu se dă nicio dovadă de ce cuvântul ar fi folosit mai degrabă „în sensul neoficial de ajutoare”. Putem ghici motivul pentru alegerea traducerii: pentru că Fivi era femeie, se presupune că nu putea fi diacon. Dacă formularea „un diacon al bisericii din Chencrea” ar fi urmat după un nume de bărbat, mă îndoiesc serios că înțelesul cuvântului „diacon” ar fi fost vreodată pus la îndoială.

În timp ce predam, mă gândeam la propria mea biserică. La faptul că femeile apăreau rareori pe podium, decât ca să cânte cu vocea sau la un instrument. Mă gândeam la faptul că femeile conduceau lucrarea cu copiii, iar bărbații lucrarea cu adulții. Mă gândeam la vremea când fusesem rugată să predau la o clasă de școală duminicală pentru adulți și pastorul venise să-mi verifice materialul. Pentru că predam doar despre istoria bisericii, m-a lăsat s-o fac. Dacă însă aş fi discutat textul biblic, ar fi fost altă poveste.

Îmi amintesc că mă simțeam ca o fățarnică, stând în fața sălii mele de curs de la colegiu.

Întă-mă conducându-mi studenții prin dovezi istorice convingătoare că problema cu femeile în conducere nu era Pavel; problema era felul în care l-am înțeles greșit și l-am întunecat pe Pavel. Întă-mă arătându-le studenților cum femeile din biserica timpurie conduceau și învățau cu adevărat pe alții, chiar ca diaconițe și apostoli. lunia, le-am arătat, a fost socotită apostol aproape până în epoca modernă, când s-a început să i se traducă numele printr-un nume de bărbat: lunias. Cercetătorul Noului Testament Eldon Jay Epp a alcătuit două tabele care cuprind edițiile grecești ale Noului Testament de la Erasmus până în secolul al XX-lea. Împreună, tabelele arată că numele grecesc lunia a fost redat aproape constant în forma lui feminină, până în secolul al XX-lea, când numele a început deodată să fie redat ca lunias, nume de bărbat. De ce? Gaventa explică: „Epp arată în chip dureros și supărător că un factor important în tratarea textului din Romani 16:7 în secolul al XX-lea a fost presupunerea că o femeie nu putea fi apostol.” lunia a devenit lunias pentru că creștinii moderni au presupus că numai un bărbat putea fi apostol. Ca istoric, știam de ce femeile din epistolele lui Pavel nu corespundeau așa-numitelor restricții pe care conducătorii de biserici de astăzi le impun femeilor. Știam că motivul era că l-am citit greșit pe Pavel. Pavel nu este inconsecvent în felul în care se poartă cu

femeile; noi l-am făcut inconsecvent prin interpretarea noastră. Cum arată limpede Romani 16, în realitate femeile biblice contrazic ideile moderne despre imaginea biblică a femeii.

Știam toate acestea. Totuși nu i-am contrazis pe conducătorii bisericii mele când susțineau că la noi femeile nu au voie să-i învețe pe băieții de peste treisprezece ani. Am continuat să tac.

Mi-am continuat prelegerea. Realitatea istorică este aceeași pentru Fivi, le-am spus studenților. Pavel o numește diaconiță. Nimeni nu contestă textul – se poate contesta doar înțelesul textului. Fivi a fost recunoscută de primii Părinți ai Bisericii atât ca femeie, cât și ca diaconiță. Origen, de exemplu, scria la începutul secolului al III-lea că titlul lui Fivi dovedește „cu autoritate apostolică” „că și femeile sunt chemate în slujba bisericii, slujbă în care a fost pusă Fivi la biserica din Chencrea. Pavel chiar enumeră, cu mare laudă și apreciere, faptele ei mărețe”. Deși putem desigur să ne întrebăm ce înțelegea Origen prin „slujba bisericii”, este limpede că Origen accepta rolul încredințat lui Fivi. Un secol mai târziu, Ioan Gură de Aur, predicatorul cu „gura de aur”, a scris ce mare cinste a fost pentru Fivi să fie pomenită „înaintea tuturor celorlalți”, să fie numită „soră” și să fie distinsă ca „diaconiță”. „Atât bărbații, cât și femeile”, încheie Ioan Gură de Aur, ar trebui „s-o imite” pe Fivi ca „sfântă”. În predica sa despre 1 Timotei 3:11, Ioan Gură de Aur arată limpede că el le înțelege pe femei ca diaconi la fel ca pe bărbați. El scrie: „Tot așa, femeile trebuie să fie cuviincioase, nu clevetitoare, treze, credincioase în toate. Unii spun că [Pavel] vorbește despre femei în general. Dar aceasta nu se poate. De ce ar vrea să introducă ceva despre femei în mijlocul celor ce spune? Mai degrabă vorbește despre femeile care au rangul de diacon. «Diaconii să fie bărbați ai unei singure soții.» Aceasta se potrivește și pentru diaconii femei, căci este necesar, bun și drept, mai ales în biserică.”

Dacă această înțelegere deschisă a conducerii exercitate de femei, din partea unui prezbiter și diacon din secolul al IV-lea, vă surprinde, istoricii bisericii Madigan și Osiek ne amintesc că n-ar trebui să fie așa: „În bisericile lui Ioan din Antiohia și Constantinopol”, scriu ei, „diaconii femei sau diaconesele erau bine cunoscute”. Să o descrie pe Fivi ca diaconiță nu era ceva de mirare pentru Ioan Gură de Aur, căci unele dintre bunele lui prietene din secolul al IV-lea erau diaconițe. De fapt, Madigan și Osiek au găsit 107 mențiuni (în inscripții și în literatură) despre diaconițe în biserica timpurie.

Bineînțeles, le-am spus studenților mei, nu toată lumea din biserica timpurie sprijinea femeile în poziții de conducere. Slujba de prezbiter este o mărturie clară a felului în care prejudecățile patriarhale ale lumii antice se strecuraseră deja în creștinism. Vă amintiți cum privea Aristotel trupul femeii ca monstruos și deformat? Conducătorii bisericii au importat aceste idei în hotărârile conciliilor lor și declarau deja în secolul al V-lea că trupurile femeilor nu sunt potrivite pentru conducere. Cum scriu Madigan și Osiek, „curăția cultică este legată de bărbați, necurăția de femei. Acesta a fost cel mai mare argument împotriva prezbiterilor femei”. Până în secolul al VI-lea, când biserica s-a răspândit peste peisajul european și a înlocuit vechile sedii lumești ale puterii romane cu slujbele sfinte de episcop și preot, și femeile erau în mișcare – însă înapoi, la locul lor de mai înainte, sub autoritatea bărbaților.

„Dr. Barr, de ce nu suntem învățați aceste lucruri în biserică?”

M-am uitat la studentă și mi s-a strâns inima. Cei mai mulți oameni pur și simplu nu știu, i-am spus. Manualele pentru seminarii sunt scrise adesea de pastori – nu de istorici (și mai ales nu de femei istoric). Cei mai mulți oameni care frecventează biserici complementare nu știu că traducerea ESV a luniei ca „bine cunoscută apostolilor”, în loc de „remarcabilă între apostoli”, a fost o mișcare intenționată ca să țină femeile departe de conducere (Romani 16:7). Oamenii cred că femeile din

biserica timpurie erau excluse de la conducere, la fel cum sunt excluse de la conducere în biserica modernă. Biserica învață ce socotește că este adevărat.

Acestea erau lucrurile pe care le-am spus cu voce tare.

Ce n-am spus – și ce mi-a adus lacrimile în ochi când stăteam în ziua aceea la chiuveta mea – era că știam adevărul. Știam adevărul și totuși tăceam în biserica mea. Tăceam pentru că mă temeam că soțul meu și-ar putea pierde postul. Mă temeam să nu ne pierdem prietenii. Mă temeam să nu ne pierdem lucrarea.

Complementarismul le răsplătește pe femeile care respectă regulile. Tăcând, am contribuit la faptul că soțul meu a putut rămâne o personalitate de conducere. Tăcând, am putut exercita o anumită influență. Tăcând, mi-am păstrat prietenia și încrederea femeilor din jurul meu. Tăcând, mi-am păstrat o viață comodă.

Dar știam adevărul despre femeile lui Pavel. Cunoșteam realitatea că femeile lăudate în Biblie – ca Fivi, Priscila și Iunia – pun sub semnul întrebării limitele imaginii moderne despre femeia biblică. Ca istoric, știam că femeile din propria mea biserică erau ținute departe de rolurile de conducere pentru că patriarhatul roman se infiltrasă din nou în biserica timpurie. În loc să lepădăm Roma păgână și să-L îmbrățișăm pe Isus, făcuserăm opusul – renunțaserăm la libertatea lui Hristos și primiserăm asuprirea lumii antice.

Am închis apa la chiuvetă și am pus vasele unele peste altele.

Era timpul să nu mai tac.

Note

1. În spațiul de limbă engleză, complementarismul înseamnă completarea reciprocă a bărbatului și a femeii, dar în cadrul unei ordini ierarhice în care bărbatul conduce și femeia urmează, respectiv femeia nu este doar alăturată, ci subordonată bărbatului, ca urmare sau expresie a ordinii creației. Beth Barr și traducătorul susțin, împreună cu mulți alți creștini, completarea reciprocă a bărbatului și a femeii, fără subordonare, respectiv supraordonare ierarhică.
2. Luther a numit aceste texte, care rânduiau viața în casă și relațiile dintre membrii ei, „Haustafeln” („coduri casnice”).
3. La fel și în multe traduceri germane.